

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ОКРЕМИХ ОЗНАК ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ

Постановка проблеми. Закріплення на законодавчому рівні системи заходів щодо підготовки та фактичного захисту України як суверенної держави є прямим підтвердженням високого рівня важливості належного виконання військовослужбовцями Збройних Сил України, інших військових формувань своїх службових обов'язків, злагоженості взаємодії їх підрозділів та частин, дотримання військових стандартів. Вчинення діянь, що знижують рівень безпеки держави у сфері її обороноздатності, законом про кримінальну відповідальність визначено як злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) і передбачено відповідними нормами розділу XIX Особливої частини Кримінального кодексу України.

При цьому законодавцем враховано, що у діяльності Збройних Сил України та інших, передбачених законом військових формувань, мають місце особливі періоди, коли від них вимагається максимальна зосередженість зусиль особового складу, концентрація всіх наявних можливостей на виконанні ним своїх прямих обов'язків щодо захисту життєво важливих інтересів держави від зовнішнього агресора. Наразі мова йде про воєнний стан. Як визначено ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII (далі – Закон № 389-VIII), воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і за-

конних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень¹. Відповідним рішенням законодавця, що віддзеркалює соціальний інтерес до захисту суверенної України, є визнання випадків вчинення окремих військових злочинів в умовах воєнного стану особливо кваліфікованими (тяжкими та особливо тяжкими) з установленням більш суворого покарання.

Умови воєнного стану як обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність, передбачена у 18 статтях розділу XIX Особливої частини КК України, або у 58 % від їх загальної кількості. З огляду на поширеність закріплення цієї обставини в статтях зазначеного розділу та враховуючи можливість неоднозначного тлумачення її змісту, дослідження поняття «умови воєнного стану» видається доцільним у плані забезпечення правильного застосування закону про кримінальну відповідальність.

Аналіз останніх досліджень. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби та проблеми їх кваліфікації були предметом досліджень багатьох науковців України, серед яких Г. М. Анісімов, В. М. Білоконев, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк, М. І. Панов, О. М. Сарнавський, С. О. Харитонов, О. В. Черниш та ін.² Однак при цьому достатньої уваги питанням кваліфікації військових злочинів з урахуванням вчинення їх в умовах воєнного стану, на жаль, приділено не було.

¹ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URS: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 03.03.2021).

² Див., наприклад: Панов М. І., Касинюк В. І., Харитонов С. О. *Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (Військові злочини)* (Харків юридичний, 2006); Анісімов Г. М., Дзюба Ю. П., Касинюк В. І. та ін. *Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посібник* (Право, 2011); Касинюк В. І., Білоконев В. М. *Кримінальна відповідальність військовослужбовців за порушення правил водіння або експлуатації машин: навч. посібник* (Запоріжжя, 2011).

Разом із тим зазначена обтяжуюча обставина характеризується низкою ознак, що не знайшли у чинному законодавстві повного визначеного свого змісту а тому можуть по-різному сприйматись при кваліфікації відповідного порушення військовослужбовцями військової присяги, статутних правил, правил поведження зі зброєю та військовою технікою тощо.

Метою цієї статті є публікація результатів дослідження умов воєнного стану як обставини, що обтяжує кримінальну відповідальність, та можливого розв'язання окремих питань кваліфікації військових злочинів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед сукупності ознак, які характеризують воєнний стан, можна виділити: 1) місце його введення (вводиться в Україні або в окремих її місцевостях), 2) підставу введення (у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності), 3) час дії (із зазначенням строку дії цих обмежень) та 4) правовий зміст, що поділяється на основні й додаткові заходи (ст. 1 Закону № 389-VIII). При цьому до основних правових заходів при введенні воєнного стану можна віднести надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а до додаткових – тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Щодо місця введення воєнного стану Закон № 389-VIII містить вказівку на всю Україну чи окремі її місцевості. У першому випадку йдеться про поверхню Землі, визначену відповідно до Закону України «Про державний кордон України» від 04.11.1991 р. № 1777-XII, а саме сушу, води, надра, повітряний простір¹. Крім того, вважаю, що цим поняттям охоплюються також військові судна (повітряні та морські), що перебувають на бойовому чергуванні.

Щодо змісту поняття «окремі місцевості України», на яких може вводиться воєнний стан, то тут мають місце деякі особливості. Зокрема, варто враховувати, що поняття «місцевість» у тексті Закону № 389-VIII не розкрито, і до того ж, застосовується одразу кілька термінів, що так чи інакше

визначають його зміст. Так, у ст. 4 цього Закону застосовано термін «території», на яких введено воєнний стан. Ці території обов'язково підлягають конкретизації та визначення меж шляхом прийняття Президентом України відповідного указу (ст. 6 Закону № 389-VIII). Далі зміст розглядуваного поняття уточнюється вказівкою на «населені пункти» (міста, селища, села) із запровадженням та здійсненням у них відповідних заходів, а так само «райони» й «області».

Крім того, відповідно до ст. 8 Закону № 389-VIII воєнний стан характеризується встановленням посиленої охорони об'єктів національної економіки та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення. До них, у першу чергу, належать техногенно небезпечні, із непередбачуваними та катастрофічними наслідками руйнування², а також інші об'єкти згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України. Географічне розташування таких об'єктів може не співпадати з адміністративно-територіальним поділом України і мати місце одразу серед кількох областей чи районів (наприклад, відокремлений підрозділ АТ «Укрзалізниця»), що також має враховуватись при визначенні поняття «місцевість» і, відповідно, місця вчинення військового злочину в умовах воєнного стану.

Мають місце й інші законодавчі вказівки на території, де може бути введено воєнний стан. Так, серед правових заходів воєнного стану зазначено «переміщення ув'язнених до установ, що розташовані у безпечних місцевостях». Задля визначення небезпечних місцевостей законодавцем застосовано поняття: «місцевості, де ведуться бойові дії» і «місцевості, наближені до районів, де ведуться бойові дії» (п. 24 ч. 1 ст. 8 Закону № 389-VIII). Щодо змісту поняття місцевості, де ведуться бойові дії, особливих труднощів не виникає. Це лінія безпосереднього зіткнення із ворогом і розташування опорних пунктів (взводних та ротних), так званий перший ешелон оборони. Щодо поняття місцевостей, які наближені до районів, де ведуться бойові дії, то мається на увазі територія адміністративно-територіальної одиниці (району, області), через яку проходить лінія безпосереднього зіткнення із ворогом, у межах існуючих кордонів (другий ешелон оборони). Однак варто враховувати, що забезпечення обороноздатності України за умов застосування потенційним агресором

¹ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URS: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 03.03.2021).

² Миколенко Ю. М. 'Тероборона: чинники опору' (2019) 6 Оборонний вісник 19.

ром високомобільних засобів нападу привносить певні особливості у розуміння поняття місцевостей, наближених до районів ведення бойових дій, а саме моменту виникнення в екіпажів бойових літаків підвищеного рівня відповідальності за невиконання покладених обов'язків. Так, військові експерти авторитетно зазначають, що «протиповітряна оборона держави має вестися не лише в зоні збройного конфлікту» і що пілотам має визначатись більш широка зона відповідальності¹. Вважаю, що тим самим підтверджується доцільність визнання злочину вчиненим в умовах воєнного стану з моменту вибуття літака із місця постійної дислокації з метою виконання бойового завдання та прибуття у заданий район, незалежно від подальшої тривалості польоту та моменту вчинення екіпажом (його членом) відповідного злочинного діяння.

Аналізуючи події в Україні кінця 2018 р. варто зазначити, що згідно зі ст. 1 Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» від 26.11.2018 р. № 2630-VIII воєнний стан було введено на територіях 10 областей України, а також у внутрішніх водах України Азово-Керченської акваторії. Іншими словами, місцевість введення воєнного стану може, окрім іншого, охоплювати прикордонні території (внутрішні води) чи їх частину. При цьому примітним є те, що введення воєнного стану на внутрішніх водах Азово-Керченської акваторії було здійснено вкрай виважено, з чіткою локалізацією місця вчинення акту відкритої збройної агресії проти України з боку РФ, без поширення на води, що омивають тимчасово окупований півострів Крим². Тим самим Президент України підкреслив, як видається, виключність підстави введення воєнного стану і не пов'язав її з іншими протиправними діями «гібридного агресора» в економічній морській зоні України, на які вказано у наукових дослідженнях³.

¹ Ткачов В. В., Горобець Ю. О., Камінський В. В., Степанов Г. С. «Проблеми управління протиповітряною обороною та шляхи їх розв'язання» (2020) 3 Наука і оборона 16.

² Гізімчук С. «Визначення місця введення воєнного стану як обставини, що обтяжує кримінальну відповідальність за військові злочини» *Участь правоохоронних органів та військових формувань держави у забезпеченні безпеки України: тези наук.-практ. конф.* (Харків, 28 листопада 2019) 23

³ Яким'як С. В. «Проблемні питання протидії гібридному впливу противника на морі та шляхи їх вирішення» (2020) 2 Наука і оборона 32–33

Подібне рішення законодавця дозволяє припустити, що поняттям «місцевість» при введенні режиму воєнного стану можуть охоплюватись як території адміністративно-територіальних одиниць (областей, районів), так і окремо взятих населених пунктів, частини областей та районів, наприклад, смуги певної ширини вздовж державного кордону чи географічні об'єкти (як то, наприклад, гори Карпати), а також місця розташування об'єктів національної економіки та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України⁴.

На підтвердження запропонованого висновку можна додати, що Авіаційними правилами України «Обслуговування аеронавігаційною інформацією» поняття «місцевість» визначається як «поверхня Землі з такими природними елементами, як гори, пагорби, хребти, долини, скупчення води, вічного льоду і снігу, за виключенням перешкод»⁵, а, на думку М. В. Огаркова та з урахуванням особливостей військової справи, може бути доповнено вказівкою на «шляхи сполучення, промисловість, сільськогосподарські та соціально-культурні об'єкти»⁶.

Однак при кваліфікації військових злочинів визначення місця введення воєнного стану набуває практичного значення в контексті характеристики об'єктивних ознак вчиненого відповідного суспільно небезпечного діяння. І серед проблемних питань можна виділити випадки вчинення військового злочину військовослужбовцем, який був відряджений до місцевості введення воєнного стану, тобто за обставин, що та військова частина, з якої він прибув, на режим воєнного стану переведена не була. Інше питання стосується протилежної ситуації – суб'єкт військового злочину вибув у відрядження із місцевості, де діє воєнний стан, і вчинив відповідний злочин за її межами. Так, наприклад, при самовільному залишенні військової частини (ст. 407 КК) діяння буде визнане вчиненим в умо-

⁴ Перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 р. № 83. URL: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-п> (дата звернення: 03.03.2020).

⁵ Авіаційні правила України «Обслуговування аеронавігаційною інформацією»: наказ Державної авіаційної служби України від 13.05.2019 р. № 582 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0760-19> (дата звернення 03.03.2021)

⁶ Огарков Н. В. (ред) *Советская Военная Энциклопедия*: в 8 томах (М. : Воениздат, 1978) Т 5, 254–255

вах воєнного стану, якщо ця частина дислокована на території, де введено воєнний стан, незалежно від того, де суб'єкт злочину фактично перебуватиме (за межами такої території, у себе вдома, чи неподалік від військової частини). Саме такого рішення дотримується судова практика, і Волноваським районним судом Донецької області дії військовослужбовця (Особа-1) були кваліфіковані з урахуванням особливих умов вчинення за ч. 4 ст. 407 КК, оскільки останній самовільно залишив військову частину, що на момент її залишення дислокувалась на території, наближеної до місцевості ведення бойових дій¹.

У наведених випадках проблеми кваліфікації вчинених військових злочинів зумовлюються тим, що військовослужбовці, які перебувають у відрядженні, мають певні особливості у своєму правовому статусі та пов'язані із цим статусом обов'язки. Складнощі при кваліфікації військового злочину, з урахуванням зазначеної обтяжуючої обставини, можуть виникати і у випадках, коли він був учинений у військовій частині, особовий склад якої лише передислоковується до відповідної місцевості, тощо.

Не позбавлене труднощів й вирішення питання щодо кваліфікації відповідного військового злочину, яка пов'язана із часом дії воєнного стану. Особливу складність, як видається, становлять випадки вчинення триваючого військового злочину. Так, наприклад, при самовільному залишенні військової частини або місця служби (ст. 407 КК) важливе значення має час відсутності військовослужбовця; і цей час має налічувати понад три доби, але не більше одного місяця (ч. 1). При визначенні часу відсутності суб'єкта злочину може мати місце поєднання часових періодів із різним правовим значенням. Зокрема, згідно зі ст. 5 Закону № 389-VIII «указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом». Самовільно залишивши військову частину або місце служби

у мирний час, суб'єкт, дізнавшись про прийняття Президентом України указу про введення воєнного стану, вирішив повернутись до своєї військової частини і зробив це наступного дня після набрання чинності відповідним законом. Тобто він був самовільно відсутній у військовій частині під час воєнного стану лише один день і, як видається, його дії містять склад злочину, що передбачений лише ч. 1 чи ч. 2 ст. 407 КК. При вирішенні питання кваліфікації злочину у наведеному прикладі, вважаю, застосування ч. 5 ст. 407 КК буде неправомірним, оскільки вчинення злочину за обтяжуючої обставини має налічувати не менше мінімально достатнього часу (трьох діб, якщо конститутивні ознаки передбачені ч. 1 ст. 407 КК, чи не менше десяти, якщо конститутивні ознаки передбачені ч. 2 ст. 407 КК). Проте, як видається, іншою має бути кваліфікація, якщо суб'єкт самовільно залишає військову частину під час воєнного стану, а наступного дня цей стан скасовується, і у подальшому військовослужбовець є відсутнім мінімально достатній термін, однак уже в мирний час чи особливий період. У такому випадку вчинення злочину буде розпочато за одних умов, а продовжено та закінчено – за інших. Із другого боку, набуває важливості висновок, що у триваючому злочині «караності підлягає кожен етап постійного і безперервного спричинення шкоди об'єкту»². Зважаючи, що шкода об'єкту кримінально-правової охорони (встановленому порядку несення військової служби) заподіяна і на початковому етапі – за умов воєнного стану, правомірною видається кваліфікація всього вчиненого як замаху на самовільне залишення військової частини, вчиненого в умовах воєнного стану (ст. 15 ч. 5 ст. 407 КК).

Висновки. Застосування у законі про кримінальну відповідальність обтяжуючих кваліфікацію обставин зобов'язує до їх конкретизації як у нормах, власне, Кримінального кодексу, так й інших нормативних актів. При цьому воєнному стану як об'єкту нормативного регулювання, загалом було надано належну увагу, однак певні моменти потребують деякого уточнення. Також виникають певні труднощі у кваліфікації триваючих злочинів, вчинених в умовах воєнного стану, що може бути предметом самостійного наукового дослідження.

¹ Вирок Волноваського районного суду Донецької області, набрав законної сили 11.02.2019, провадження № 1-кп/221/364/2019 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79101344> (дата звернення 03.03.2021).

² Зінченко І. О., Тютюгін В. І., *Одиничні злочини: поняття, види, кваліфікація* : монографія (ФІНН, 2010) 56

REFERENCES

*List of legal documents***Legislation**

1. Aviacijni pravyla Ukrainy «Obsluhovuvannya aeronavihacijnoyu informacieyu»: nakaz Derzhavnoi aviacijnoi sluzhby Ukrainy vid 13 travnya 2019 r. № 582 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0760-19> (in Ukrainian)
2. Perelik obektiv derzhavnoi vlasnosti, zcho mayut' stratehichner znachennya dlya ekonomiky i bezpeky derzhavy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04 bereznia 2015 r. № 83. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-p> (in Ukrainian)
3. Pro pravovyi rezhym voennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12 travnya 2015 № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (in Ukrainian)
4. Pro derzhavnyi kordon Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 4 lystopoda 1991 № 1777-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (in Ukrainian)

Cases

5. Vrok Volnovahskoho rajonnoho sudu Donezkoï oblasti, nabrav zakonnoi syly 11 lyutoho 2019, provadzhennya № 1-кп/221/364/2019 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79101344> (in Ukrainian)

Bibliography**Authored books**

1. Kasynyuk V I, Bilokonyev V M *Kryminal'na vidpovidal'nist viskovosluzhbovtiv za porushennya pravyl vodinnya abo ekspluatatsii mashyn: navch. posibnyk* [Criminal liability of servicemen for violation of the rules of driving or operation of vehicles] (Zaporizhzhya, 2011) (in Ukrainian)
2. Panov M I, Kasynyuk V I, Kharitonov S O *Zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennya viiskovoi sluzhby (Viiskovi zlochyny)* [Crimes against the established order of military service (Military crimes)] (Kharkiv yurydychni, 2006) (in Ukrainian)
3. Zinchenko I O, Tyutyuhin V I *Odynychni zlochyny: ponyattya, vydy, kvalifikatsiya: momohgrafiya* [Single crimes: concepts, types, qualification: a monograph] (Kharkiv: FINN, 2010) (in Ukrainian)
4. --, *Zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennya viiskovoi sluzhby: navch. posibnyk (viiskovi zlochyny)* [Crimes against the established order of military service (military crimes)] (Kharkiv: Pravo, 2011) (in Ukrainian)

Edited books

5. Ogarkov N V (red) *Sovietskaya voennaya enciklopediya: v 8 tomah. T. 5.* [Soviet military encyclopedia: in 8 volumes. V 5] (M.: Voennizdat, 1978) (in Russian)

Journal articles

6. Mykolenko Yu M 'Teroborona: chynnyky oporu' [Territorial defense: factors of resistance] (2019) 6 Oboronnyi visnyk 16–21 (in Ukrainian)
7. Yakym'yak S. V. 'Problemni pytannya protydii hibrydnomu vplyvu protyvnyka na mori ta shyahy ih vyrishennya' [Problematic issues of counteracting the hybrid influence of the enemy at sea and ways to solve them] (2020) 2 Nauka I oborona 31–36 (in Ukrainian)
8. Tkachov V. V., Horobetz Yu. O. Kamins'kyi V. V. Stepanov H. S. 'Problemy upravlinnya protypovitryanoyu oboronoyu ta shyahy yih rozv'yazannya' [Air defense management problems and ways to solve them] (2020) 3 Nauka I oborona 15–19 (in Ukrainian)

Conference paper

9. Hizimchuk S. 'Vyznachennya mistysya vvedennya voennoho stanu yak obstavyny, scho obtyazhuye kryminal'nu vidpovidal'nist za viiskovi zlochyny' [Determining the place of imposition of martial law as a circumstance aggravating criminal liability for war crimes] *Uchast pravoohoronnyh organiv ta viiskovyh formuvan' derzhavy u zabezpechenni bezpeky Ukrainy : materialy vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferentsii* (2019) (in Ukrainian)

Гізімчук С. В. Характеристика змісту окремих ознак воєнного стану як обставини, що обтяжує відповідальність за військові злочини

У статті порушуються питання кваліфікації військових злочинів, що вчинюються за умов воєнного стану як обтяжуючої обставини. Правильне розуміння змісту цієї обставини сприяє безпомилковості застосування закону про кримінальну відповідальність за вчинення відповідного військового злочину, зокрема, при вирішенні питання про призначення більш суворої міри покарання. Визначено, що воєнний стан характеризується місцем

його введення (1), підставою введення (2), часом дії (3) та правовим змістом, що поділяється на основні й додаткові заходи (4). Досліджено зміст таких складових цієї обставини, як місце та час введення.

Виявлено певні проблемні питання застосування норм закону про кримінальну відповідальність, що пов'язані із неповним визначення змісту «місцевості» як складової ознаки воєнного стану, і запропоновано місцем введення воєнного стану вважати як території адміністративно-територіальних одиниць (областей, районів), так і окремо взятих населених пунктів, частини областей та районів, смуги певної ширини вздовж державного кордону чи географічні об'єкти, місця розташування окремих об'єктів національної економіки та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення. Також звертається увага на особливості кваліфікації окремих триваючих військових злочинів, що пов'язані із їх вчиненням упродовж часових періодів із різним правовим значенням.

Запропоновано переглянути окремі положення чинного законодавства та конкретизувати зміст ознак воєнного стану. Також порушено питання, що можуть стати предметом наукових досліджень у теорії кримінального права.

Ключові слова: воєнний стан, військові злочини, триваючі злочини, місце введення воєнного стану.

Гизимчук С. В. Характеристика содержания некоторых признаков военного положения как обстоятельства,отягчающего ответственность за воинские преступления

В статье рассматриваются вопросы квалификации воинских преступлений, совершаемых в условиях военного положения как отягчающего обстоятельства. Правильное понимание содержания данного обстоятельства способствует безошибочности применения закона об уголовной ответственности за совершение соответствующего воинского преступления, в частности, при решении вопроса о назначения более строгой меры наказания. Определено, что военное положение характеризуется: местом его введения (1), основанием введения (2), временем действия (3) и правовым содержанием, которое разделяется на основные и дополнительные меры (4). Исследовано содержание таких составляющих данного обстоятельства, как место и время введения.

Установлены некоторые проблемные вопросы применения норм закона об уголовной ответственности, которые связаны с неполным определением содержания «местности» как составляющей признака военного положения. Предлагается местом введения военного положения считать как территории административно-территориальных единиц (областей, районов), так и отдельно взятых населенных пунктов, части областей и районов, полосы определённой ширины вдоль государственной границы или географические объекты, места нахождения отдельных объектов национальной экономики и объектов, обеспечивавших жизнедеятельность населения. Также обращается внимание на особенности квалификации отдельных длящихся воинских преступлений, которые связаны с их совершением в течение временных периодов с отличающимся правовым значением.

Предложено пересмотреть некоторые положения действующего законодательства и конкретизировать содержание признаков военного положения. Также затронуты вопросы, могущие стать предметом научных исследований в теории уголовного права.

Ключевые слова: военное положение, воинские преступления, длящиеся преступления, место введения военного положения.

Hizimchuk S. V. Characterization of the content of some signs of martial law as an aggravating circumstance for military crimes

The article examines the issues of qualification of military crimes committed under martial law as an aggravating circumstance. A correct understanding of the content of this circumstance contributes to the error-free application of the law on criminal liability for the commission of the corresponding military crime, in particular when deciding on the appointment of a more severe punishment. It was determined that martial law is characterized by: the place of its introduction (1), the basis for the introduction (2), the duration of the action (3) and the legal content, which is divided into basic and additional measures (4). The content of such components of this circumstance as the place and time of introduction has been investigated.

Some problematic issues of the application of the norms of the law on criminal liability are identified, which are associated with an incomplete definition of the content of «terrain» as a component of the sign of martial law. It is proposed that the place of introduction of martial law is to consider the territory of administrative-territorial units (regions, districts), as well as individual settlements, parts of regions and districts, stripes of a certain width along the state border or geographical objects, the location of individual objects of the national economy and objects that provided livelihoods of the population. Attention is also drawn to the peculiarities of qualification of certain continuing military crimes, which are associated with their commission during time periods with different legal significance.

It was proposed to revise some provisions of the current legislation and to specify the content of the signs of martial law. It also touches upon issues that can become the subject of scientific research in the theory of criminal law.

Key words: martial law, military crimes, continuing crimes, place of introduction of martial law.

Стаття надійшла до редакції: 4.03.2021 р.

Прийнята до друку: 5.04.2021 р.